

ר' אוריאל גנץ

לעילוי נשמה
סב ר' זאב ב"ר שמואל ז"ל
ושבתי חיה ריזל בת ר' יצחק יהודה ז"ל
תנגב"ה

ארוסין ונשואין - קניין משלים או קניין מקביל

קושיות התוספות רא"ש

בסוגית חופה (קידושן ה, א-ב) למד רב הונא, שהופה קונה בכל וחומר מסוף. הקשה התוספות רא"ש על דבריו:

ואם תאמר ונימה זיו דמיהICA ילפין מהופה דגומרת בעלמא, מה לחלא אחר כסף אף כאן אחר כסף. הנימא לבבי טרפון דלית לייח זיו דמיהICA דמפרק כל וחומר, אלא לרבען קשת. ויש לומר דלא שייך לאמר זיו אלא כשהלמד הוא מעין חמלמד... אבל הכא שהלמד הוא כדי לקנות ווחמלמד היא חופה שגומרת לא שייך למימר זיו.

(תוספות רא"ש ח, ב ד"ה חופה שנומרת)

דברי התוספות רא"ש תומכו מכמה בחינות:

א. התוספות רא"ש שאל מדוע לא אמרים כאן זיו, ותשובה: ש"לא שייך לאמר זיו", אך מדבריו לא מובן מדוע לא שייך לאמר זיו?
ב. רב הונא למד חופה בכל וחומר מסוף. אבל התוספות רא"ש כתבו: "וחמלמד היא חופה"?

ג. מודיע נזק התוספות רא"ש לטרצוזו הראשון, שהוא רק אליבא דברי טרפון (שאיינו סובר את הכלל: "זיו לבא מן חדין להיות כנידון")!
נסחה לחבן באופן שונח את הגמורה, כך שיובנו דברי התוספות רא"ש.

הגדרות חייש בין ארוסין לנשואין

בגמרה נחלקו רבא ואכסי בהבנת דברי רב הונא. נראה/שמחלוקתם תלויות בהבנת חייש בין ארוסין לבין נשואין, ובעקבות זאת חוכרתו לחלוקת בהבנת חמבנה של הקל וחומר של רב הונא:

נותן לחבחן את החייש שבין ארוסין לנשואין בשני אופנים:

א. אروسין ונשואין הן שתי צורות קניין שכל אחת מבחן קונה משחו שונה; יוצרת זיקה בין בני הזוג בנושאים שונים. אין קשר עקרוני בין שני סוגי הזיקה, מעבר לעובדה שצריך גם אروسין וגם נשואין, כדי שתהייה אישות שלמה. על פי הבנה זו בניו הקל וחומר של רב הונא באופן דומה לקל וחומר רגיל. ישנן שתי צורות קניין, שכל אחת מבחן יוצרת זיקה שונה בין בני הזוג. הגمراה מנסה ללמידה بكل וחומר לצורות קניין אחת תולך לייצור גם את הזיקה החשניה. זהחי הבנת רבא את הקל וחומר של רב הונא. רבא הבין שהקל וחומר של רב הונא. בניו כך: כסף עושה אروسין ואני עושה נשואין, חופה עושה נשואין, لكن ניתן ללמידה بكل וחומר מכסף שתעשה אروسין.

ב. ניתן להבין את היחס בין אروسין לנשואין באופן שונה. נשואין הם שלב שני הębנה על גבי האروسין, ומסיים את שהתאפשרו חארוסין. סיום זה יכול להיות ורק בשלב שני אחרי שהארוסין עשו את השלב הראשון. על פי הבנה זו, את היחס שבין אروسין לנשואין יבנה הקל וחומר של רב הונא באופן שונה, זהחי הבנתו של אבי את הקל וחומר של רב הונא. הקל וחומר אינם בניו על כסף, אלא על כך שהופה גומרת - חופה, שנומרת את התחליך אין דין שתוכל להתחילה. קדושי כסף הובאו לא כבסיס לקל וחומר, אלא כראיה שלתחילה כל יותר מאשר לגמור וכסף יכול להתחילה, אך לא למgorו). כלומר: חופה נלמדת מיכולתה לגמור ולא מכסף. הבנה זו של קל וחומר תתכן רק אם מינחים שהיחס בין אروسין לנשואין הוא של התחלה וסיום.

ישוב דברי התוספות רא"ש

לאור דברים אלו ניתן להבין היטב את דבריו התוספות רא"ש, התוספות רא"ש הקשה מדוע לא נאמר דיון שרק אחר כסף חופה תקינה. קושיה זו קשחת רק לפני הבנת רבא את הקל וחומר. אין ללמד דיין חופה מכסף שכן רק חופה לאחר כסף חזקה, ואם כן רק היא תקינה. לשיטה זו בהבנת הקל וחומר של רב הונא משיב התוספות רא"ש בתחילת דבריו, שהקל וחומר הוא לשיטת רבי טרפון שאין אומרים דיון היכא דמפרק קל וחומר. תשובה זו מקבלת את החנחה של השאלה ועונת עליה. אבל על פי הבנתנו את הקל וחומר של רב הונא, כפי שמציג אותו אבי, לא קשחה שאלח זו כלל. חופה שנומרת את התחליך, קל וחומר שתתחילה ולא כסף הוא המלמד. תשנות התוספות רא"ש: "ויש לומר שלא שיעץ למימר דיון אלא בשاملמד הוא מעין חاملמד... אבל הכא שהמלמד הוא כדי לקנות וحاملמד היא חופה שנומרת, לא שיעץ למימר דיון". זהינו: הלימוד אינם מכוחו של סוג קניין אחד לטוגן קניין שני; אלא מהחשואה של אותו קניין לעצמו - מתוך חופה גומרת גם תתחילה - ובזה לא שיעץ כלל דיון. באופן קצר יותר כתוב גם בתוספות רבנו שמואל ברבי יצחק, שם הוא נזק לשני חתרכזים: "ואם תאמר ונימא דיון, מה גומרת אחר כסף אף תקינה אחר

כספי. ולמאן זאית ליה די'ו היכא דמפרק קל וחומר ניחא. ויש לומר דמה שגומרת להיות כנשואין לא שייך למימר די'ו לעניין קדושים" (תוספות רבינו שמואל ברבי יצחק ד"ה חופה שנומרת).

בקידושי חופה - האם צריך גם נשואין

הבנה זו של דברי התוספות ר"ש חניל, יכולה להסביר את דעתו בחלוקת הראשונים בחינת דעת רב הונא. בתוספות ר"י חזקן כתוב: "קונה כאן - בתרות קדושים": ככלומר: גם רב הונא סבר שיש צורך בעוד פעולח כדי שייהיו נשואין. אבל בתוספות ר"ש בתחילת הסוגיא כתוב: "כיוון שהיא קונה גם היא גומרת" (תוספות ר"ש ד"ה חופה שנאלכת). כלומר: לדעת תוספות ר"י חזקן ארוסין ונשואין הם שני דברים נפרדים. כל אחד מהם יש ליצור בנפרד על פי דרכי הקניין שלו. קל וחומר של רב הונא בא למד חופה יכולה ליצור ארוסין בלבד, אבל אחרת יש צורך בקניין נוסף ליצור נשואין. לעומת זאת החיבור בתוספות ר"ש בין הארץ לחפץ בין נשואין לאروسין, זהו תחוליך הבוני משלבים - מי שמשים וdoi שמתהיל. בתוספות ר"ש הבא גם אפשרויות נוספת: "שמא לרבות הונא חופה קונה וביאח שאחר כד גומרת" (תוספות ר"ש שם), דהיינו על פי החינת רבא את הקל חומר של רב הונא. לשיטה זו תרץ בתוספות ר"ש בהמשך את קושיות די'ו, שהסוגיא היא אליבא דברי טרפון, שאין אומרים די'ו היכא דמפרק קל וחומר.

פתרונות בעיות בסוגיא על פי הבנה זו

הסביר זה של מחלוקת רבא ואבוי יכול לפתור מספר בעיות שדנו בחם الآחרונים¹:

א: רב הונא למד מקל וחומר שחופה קונה, אבל הגדירה מעמידה את דבריו כלימוד מסוג הצד השווה:

ב. אף על פי שבגמרה למדו של רב הונא הפך ללימוד מסוג הצד השווה, אבוי תזר לחייבן כל וחומר:

על פי החינת אורה הצענו מתחילה לא שייכות קושיות אלו. רבא ואבוי נחלקו בחינת הקל וחומר של רב הונא. החינת רבא את רב הונא, שנבעה מתפישתו את האروسין ונשואין כפעולות נפרדות, ומכאן שכף הוא מקור הלימוד לחופה, הפכה את הקל וחומר לצד השווה, ויש להזדק ולהעמיד שרב הונא פירכה כלדחו אינה מספיקת לפרךצד השווה. אבל, על פי החינת אבוי את הקל וחומר של רב הונא לא

1. עיין במחתרש² על סוגיא, וכן בדבר משח סימן ג, ביס של שלמה ובלקוטי שיטות על חסוניא.

שייך להקשות "מה-לכسف שכן פודים בון הקדשות ומעשר שני", שכן לא כسف חואן המקור לחופה, אלא העובדה שחופה גומרת את התהילה של האروسין ונשואין (וכסף רק מוכית שלגמור קשה יותר מלהתחליל). על פי הבנת אבי את הקל' וחומר של רב הונא, נשאר למודו של רב הונא מסוג קל וחומר גם למסקנה, ולא קשה עליו כלל הצד השווה.

הבנת אבי את דבריו רב הונא יכולה לפחות בעיות נוספות, שדנו בהם לאחרונים:²

א. הצד השווה המופיע בסוגיא נtan להפרך מכך שכולם (כסף, שטר ובאייה) ישנים, בעל ברכה אף אם לא באישות. מוכרים לאמר שהרב הונא חידש שלא מספיקת פירכה כדלו - "באישות מיהא לא אשכחן" - לפרוץ למוד של הצד השווה. זה דוחק. הגمرا' עצמה השתמשה בפירכה זו בסוגיא קודמת.

ב. מדוע לא נלמד מהצד השווה של כסף שטר ובאייה, שאshaח נקנת בחזקה.

הבנות הקל' וחומר באופן אותו החצינו, מסבירה את הדברים חיטב לשיטת אבי. אם חופה נלמדת מחופה שנומרת לא שייך כלל להקשות על כסף, ומובן, שאין צורך בלימוד מסוג הצד השווה. לכן - כל חקויות על הצד השווה, איןן מתחילות, וממילא גם אין מקום לדיוון בסוגיא זו, האם הצד השווה שתחתייל בкл' וחומר נשר לו בסוף הכהות של קל' וחומר והוא חזק יותר מצד שווה רגיל או לא'. וכן אין אפשרות ללמידה שאshaח תקנה בחזקה על ידי הצד השווה, שכן גם חופה לא: נלמד מהצד השווה.

שיטת רשי³

לאור הבנה זו את היחס שבין אروسין לנשואין ניתן להבין חיטב דברי רשי³ בתשובה, הנראים לכארהה תמיוחסים: "ובא מעשה לפני רשי" באחד שקדשי' ונמצא אחד מудוי הקדושים קרוב, או לא היה שהוא פרוטה. וחויב: אף על פי שצרייך לקדש פעם אחרת אין צורך לא כניסה תופה ולא ברכה אחרת של אירוסין ונשואין. ואף על פי שצרייך לקדש פעם אחרת, ונמצא שהיתמה החופה קודם הקדושים מה בככ... נמצאת חופה קידמת לקדושין" (מרדי כיידושין סימן תקמו').

אם נשואין חם' טופו של תהילה הבננה על גבי אروسין כשיתות אבי לא שייך כלל שהנשואין יחולו לפני האروسין. אבל, אם אירוסין ונשואין הם שני קשרים שונים באישות כהנתו בשיטת רבא, יש אפשרות שהנשואין יחולו לפני האروسין.

2. עיין בדבר משח קידושין סימן ג. וכן עיין עוד בספר המקנה.

3. עיין עוד ברש"י (י.ב ד"ה ביאת שעיל יד חופה) שכתב: "אי ימא ביאת של אחר חופה". אף על פי שרשל' הגייה דבריו (עיין שם), עיין בתוספות ר' חזקן שתכתב כן: "כלומר ביאת שאחרי חופה" (שם ד"ה ביאת שעיל יד חופה) וכן הוא בתשובה חניל.

ואפשר שזו גם כוונת רשיי שכabb בנסיבות חופה: "אֵף אָנִי אֲבָא חֻופָה שְׁקֹונָה בַּעֲלָמָא... יָקְנָה נָמֵי כֹּאן בְּלֹא אֲרוֹסִין" (רשיי ד"ה אף אני) – חופה תקנה ולא ארוסין, אבל אחר כך צריך לעשות את האروسין.

סיכום

ניתן להבין את היחס שבין ארוסין לנשואה בשני אופנים שונים:

- אין קשר בין ארוסין לנשואה יש צורך בשתי צורות תקניין בלבד, כדי שתתקיים אישות, שלמה, אך אין קשר פנימי ביניהן – כל אחת מצורות תקניין הללו קונה משחו אחר, ויצרת זיקה בין בני חסוג בנושא שונה.
- ניסיין חם שלב נוסף בתחילת חלמת האישות, שיכל לתול רק אחרי שהארוסין החל. תפקידו לחשילים את שהתחילה/arosin. חלמת זו יכולה לבוא רק בשלב נוסף אחרי שהארוסין יצרו את השלב הראשון.
- על פי חכונות אלו את היחס שבין הארוסין לנשואה, תובנה חיטב, חזעתה בסוגיא, ותוסרנה מעלייה התמימות שיש תמחים בחכונתה.

.4. א. כגון זה כתוב המרדכי: "מקדש עמו וישראל על ידי חופה וקדושון – מושם דזימני מקדש בשעת ברכת החנושין. וזה הכתנת חופה קודמת לקדושין, כי הכתנת החופה היא שמוסרת בשחריות 'לחתן קודט חברכת' (מרדיyi כתובות סימן קלב). עיין עוד בדרישת (אבן העזר סימן סה, א), וכן בדרישת (ירוח דעת סימן שמג, א) מה שכabb על פי דברי המרדכי.

ב. עיין ברשב"א (קדושיםין ט, ב – י, א) בעניין תחילות ביאח קונה או סוף, ביאח קונה. בסוגיא זו דנו חラשונים לגבי חן גדול שלגביהם בין כד ובין כד תקופה בעוללה, שיטת הרשב"א שכסטה תחילת לחופה לשם נשואין, ואחר כך בועל לשם ארוסין.